

ALBÁNIA ÉS A ZSIDÓSÁG

Egy szép napon érdekes dolog jutott eszembe: hát nem különös, mennyire hasonlít egymáshoz Izrael és Albánia népének sorsa? Mindkét nép kicsiny, mindkét nép mérhetetlen szenvedésen ment át a századok folyamán, és mindkét nép csak állandó fenyegetettség közepette élte túl a ráháruló csapásokat. Mintha Istentől eredő megbélyegzés nehezede rájuk. Mintha valami ismeretlen, rettenetes bűnt követtek volna el. Mintha Isten előbb próbára akarta volna tenni őket, hogy később majd elnyerjék jutalmukat. Nem tudok ebben kiigazodni. Így azután sokáig törtem a fejem, miféle egyéb közvetlen kapcsolat is létezik még a két nép között. Végül két dologra jöttem rá. Az első az a népi előítélet, mely hagyományainkban gyökerezik, miszerint a zsidók szerfelett okosak, ám ugyanakkor szívtelenek, és kizárólag a pénzsóvárság jellemzi őket. E véleményyt elég nehéz lenne Albánia jelenlegi zsidóságára vonatkoztatni, tekintettel arra, hogy alig néhány száz zsidó van már csak az országban, és zsidókérdés mint olyan, nem létezik – jelenlétük hiánya varázsol mítoszt a zsidóság köré. Ez a mitikus elképzelés a messze múltba nyúlik vissza, a középkorba, amikor nagyobb városainkban még fennálltak a zsidó közösségek, melyek a Török Birodalommal folytattak kereskedelmet és sötét és homályos pénzügyi forgalmat. Miután ez a népi előítélet más országban is előfordul, a másik tényező az, ami ennél jóval jellemzőbb: a náci megszállás idején Albániában egyetlen egy zsidót sem jelentettek fel a Gestapónál! Pedig a zsidókat igen jól ismerték Albánia-szerte, hiszen bizonyos fajta elzárkózottságban éltek, és a nevük sem albánosan hangzott, hanem tipikusan zsidós volt: például Cohen, Jakobel, Monahem, Levi stb. Amikor bekövetkezett a náci megszállás, a zsidók megváltoztatták a nevüket, ám szomszédaik és ismerőseik nagyon is jól tudták, kik rejtőznek az új nevek alatt – és ennek ellenére egyetlen feljelentés sem történt. Ugyanez vonatkozik az asszimilált zsidók nevére. Egyik nagyon kedves barátomnak Isak a vezetékneve, noha a családja mohamedán hitű; apjának egyik rokona meg egészen más nevet visel, albán nevet, mely egy bizonyos foglalkozást jelent. Egyszer meg is kérdeztem tőle, hogy is van ez, mire elmagyarázta, hogy amikor a németek bejöttek, családja és a férfirokonság elhatározta, hogy habár már nyolc nemzedék óta mohamedánok, megváltoztatják örökölt zsidó nevüket. Így azután néhányan hozzáadták az Isakhoz a török toldalékot, mások meg teljesen elhagyták az Isak nevet és a foglalkozásuknak megfelelő nevet választottak maguknak. A náci kiktakarodása után azonban akár asszimilált zsidó volt az illető, akár nem, felhagyott a bújálással, és visszaállította eredeti nevét.

A háború utáni kommunista uralom alatt nem kellett üldözéstől tartania a zsidóságnak – épp elég volt az is, amit az ország polgáraiként kellett elszenvedniük. Volt azonban egy apróság, aminek a zsidók ki voltak téve, ami már igazán csekélyke jogsértésnek tűnt: nem engedték meg nekik, hogy bármiféle kapcsolatot tartsanak fenn Izraellel. Enver Hodzsa, a vi-

lágforradalom albán messiása iszonyúan zokon vette az ellenforradalmár Szovjetuniótól, hogy zsidói egy részét kienge di Izraelbe, ami nem egyéb, mint az arab nép hűtlen elárulása és titkos szövetség a tel-avivi kormányzattal... Ő, és majd elfelejtettem, hogy van még egy kapcsolat, amely a zsidóságot Albániához köti. Nem más ez, mint a híres színész, Alexander Moissi személye, akinek az apja albán volt, de zsidó származású. Ez nem csupán a nevéből következik, hanem abból is, hogy abban a Kavaja nevű közép-albán kisvárosban született, mely az egyetlen olyan város, ahol a legújabb időkig fennállt a zsidó közösség, és itt található az ország egyetlen zsinagógája is.

Mindeme tényezők azonban nem adnak támpontot, hogy bármit is megjósolhassak a jövőnket illetően. Ez a gondolat veszedelmesnek, sőt bizonyos fokig örütségnek tűnik a szememben. Van azonban valaki, egy férfiú, aki valahogyan elkalauzol ezen a nyaktörő ösvényen, egy titokzatos, örült zseni, olyan zseniális, hogy örülnek is beillik, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy be is dugták a bolondokházába, és olyan örült, akit zseninek lehet tekinteni, én tehát minden lelki vagy intellektuális problémámmal bizvást fordulhatok hozzá. Igen, válaszolta ez a férfiú, mi, albánok éppolyan választott nép vagyunk, akárcsak a zsidók, éppolyan kevesen vagyunk, éppolyan gyengék vagyunk, ami pedig a lelki értékeket illeti, magát a Léleknek az inkarnációját és a láthatatlan lelki összetevőket, az mindkét népnél egy és ugyanaz. Ám más szempontból – folytatta, ellentétei vagyunk egymásnak, mint ahogyan a Nyugat ellentéte a Keletnek, mert ahogyan mi, albánok Nap-lelkületűek vagyunk, úgy a zsidók Hold-lelkületűek. És mindkét nép abban a jövőben jut el a megváltáshoz, amikor a Láthatatlan Láthatóvá lesz, amikor eljön a Lélek Birodalma.

Én azt hiszem, a megváltás ennek az évezrednek az utolsó évtizedében jön el, akkor, amikor Fukuyama megjósolta a Történelem Végét, amikor Albánia ledobta magáról a kommunizmus jármát, és végre eljutott a szabadságig, éppúgy, ahogyan minden egykori kommunista ország (amelyeket most a zsidó világ összeesküvőinek és titkos kommunistáinak tartanak) végül eljutott a Győzelemig. Albániában eközben mindenki meggyőződött arról, hogy Enver Hodzsa hamis Messiás volt, ráadásul azt is felfedezték, hogy a hamis Messiás, Sabbatáj Cvi elveszítettnek vélt sírja Albániában van. Az albániai zsidók szabad kapcsolatot tarthatnak fenn Izraellel, és el is mehetnek Izraelbe, hogy ott telepedjenek le, mint ahogyan fajtiszta albánok százezrei kelnek vándorútra és szóródnak széjjel egész Európában. Igaz, a sorsunk mostanában jobban hasonlít a zsidóság sorsához, mint valaha, ám a megváltás még messze van, és addig még igen sokat kell dolgoznunk érte. Hisz talán mi is elmondhatjuk, hogy az, amit kerestünk, nem valami különleges, valami egyedi, csupán annyi, hogy úgy szeretnénk élni, mint minden más nép Európában, hogy *olyanok legyünk, mint a többiek!*

Budapest, 1993. február
KISS MARIANNE FORDÍTÁSA